

A magyar diákelet nagy hírű tűzhelye

80. évfordulójára készül az Eötvös Kollégium

A kollégiumi nevelés terén a magyar nevelésügy gazdag és progresszív hagyományokkal rendelkezik. Már a 14–15. században megtalálhatók a prágai, krakkói egyetemek kollégiumainak magyar „családjai”, diákközösségei. A 16–17. században a heidelbergi, a wittenbergi egyetem magyar „coetusai” külön szervezetet alkottak, magas szintű önkormányzattal. A haladó diákhagyományok a 16–17. században létrejött magyarországi kollégiumokban bontakoztak ki.

A párizsi példakép

A magyar felsőoktatás a 19. század utolsó harmadában viszonylag nagy lendülettel fejlődött. Égető kérdéssé vált a tanárképzés reformja, a tanárjelöltek magasabb szintű képzése. Erre az időszakra esik az egyetemi tanulmányi időnek négy évre történő felemelése, a szemináriumok létrehozása, a Tanárképző Intézet felállításának és fejlesztésének, a gyakorlóiskola megszervezése és ezekkel párhuzamosan a bölcsész-hallgatók egy újfajta állami internátusának megalapítása.

Az internátus tervezésekor Eötvös Loránd a párizsi École Normale Supérieure-t ajánlotta példaként; azt az intézetet, amely a francia forradalom időszakában (1795) létesült a tanárképzés céljaira. Hosszú előkészületi munka után 1895-ben létrejött a bentlakásos intézet, amely megalapításakor báró Eötvös József Kollégium nevet kapta.

Eötvös Loránd, a kollégium első kurátora a kollégium legfontosabb feladatát a tanárjelöltek fizikolai tanulmányainak sikeres biztosításán kívül abban látta, hogy „növendékeinek ne csupán ismereteit gyarapítsa, hanem bennök a tudomány és műveltség iránti szeretetet felkeltse. Csak ez a tudomány szeretet biztosítja a tanárnak hosszú pályáján a folytonos érdeklődést, és csak annak a tanárnak tanulói haladnak igazán, aki maga is halad”.

„Családok” és szaktanárok

A kollégium általában 70–80 bölcsészhallgatónak nyújtott teljes ellátást, tanulási és művelődési lehetőséget. A tagfelvételt szelekció előzte meg. A hallgatókat négyesével helyezték el a két szobából álló lakosztályokban. Az ilyen csoportokat nevezték „családnak”. A család általában azonos, vagy érintkező szaktárgyakat hallgató két felsőbb és két alsóbb évesből állt, élén a „családapával”. Ez az elhelyezési rend lehetővé tette az intézeti hagyományok nemzedékről nemzedékre való megőrzését; elősegítette a tagok kölcsönös nevelését természetesen, és a tanulmányi problémákban való segítségnyújtás formájában.

Az állami vezetésnek is nagy szerepe volt a hagyományok megőrzésében, ápolásában. Az első igazgató, Bartoniek Géza kivételével, aki megteremtette a „liberális hagyományokat”, a régi kollégium mindegyik igazgatója (Gombocz Zoltán, Szabó Miklós, Keresztury Dezső és Lutor Tibor) a kollégiumban nevelkedett. A szakvezető tanárok zöme szintén a volt növendékek sorából került ki.

A kollégiumi tanulmányokat szaktanárok vezetésével, olyan szempontból szervezték, hogy a növendékek lehetőleg önmaguk dolgozzák fel szaktárgyaik anyagát. Ezzel a módszerrel nemcsak elméleti tájékozottságot szereztek, hanem olyan mértékű tudományos jártasságot és kritikai érzéket is, amely szaktudományuk művelésében önállóságot és a tanításban a szaktárgy vonatkozásában kellő otthonosságot biztosított.

A hallgatók türelmetlen becsvágyval vetették magukat mindazokra az ismeretekre, amelyet a kollégium kínált. A munkafegyvel mindig példamutató volt. „Mindent el lehet vitatni ennyire volt kollégiumi” — írja Laczkó Géza 1920-ban — „de a munka szeretet soha. S nem elég-e ez ott, ahol a munkátlanság a legfőbb életideál?”

A felszabadulás új helyzetet hozott. A Kollégium kereste a helyét az új társadalomban, el-

vi harcok bontakoztak ki az elzárkózás és a közéletiség táborai között: s a vita túlnőtt a kollégium falain. Elsősorban a Valóság hasábjain jelentek meg az útkereső írások. Jól látta a „34 Eötvös kollégista”, hogy a Kollégium progresszivitásának korlátai a magyar társadalom korlátai voltak. A korlátok eltűnésével a társadalomszerkezet megváltozott, a „Kollégium számára is új lehetőségek és feladatok támadtak.” Az új lehetőség pedig a „Nyílt állásfoglalás a haladó társadalmi osztályok és ezek szervezett formái mellett, ... haladó kollégiumi közösség kialakítása”. A helyes irányban történő fejlődést mutatta, hogy a kollégisták egy része népi kollégiumokban nyelvrákat adott. Tevékenyen bekapcsolódott a MEFESZ kulturális munkájába, részt vett a Bölcsészettan Hallgatók Egyesülete keretében a felsőoktatási reform előkészítésében.

Az egyetemen folyó politikai harcban azonban a kollégium nem tudta megtalálni azt a helyes működési keretet és tartalmi elemet, amely biztosította volna az intézet helyét az új szocialista felsőoktatásban. A kormányzat 1950-ben kelt rendelettel a régi kollégiumot megszüntette.

A diákszálló kora

A régi kollégium megszüntetése, amely lényegében egybeesett a népi kollégiumi mozgalom felszámolásával, sajnálatosan megakadályozta a magyar nevelésben oly gazdag és nagy eredményeket hozó kollégiumi pedagógiai tapasztalatok hasznosítását és a kor viszonyainak megfelelően azok alkotó továbbfejlesztését.

A nagy múltú intézetből 20. sz.

Gombocz Zoltán ex libris az Eötvös Kollégium könyvtárából. Jeges Ernő alkotása

diákszálló lett. A diákszállóknak fontos szerepe volt a hallgatók legsúlyosabb szociális problémáinak megoldásában és a hirtelen megnövekedett létszámú egyetemi ifjúság tanulmányi lehetőségeinek megteremtésében. 1952-ben a diákszálló az Eötvös Loránd Tudományegyetem kezelésébe került. Az egyetem vezetése a túlszűfolt diákszállóban igyekezett megteremteni a tanulási, kulturális feltételeket. 1955-ben a diákozthoni hallgatókban felvetődött — elsősorban a múlt hagyományai alapján — a kollégiumi szervezés gondolata. Az otthon felvette az Eötvös József Kollégium nevet és 1958-ban ismét megkezdte működését.

A régi kollégium közvetlenül a minisztériumhoz tartozott; az új kollégium az egyetem szervezésébe, az egyetem munkáját segíti a hallgatók ismereteinek elmélyítésében és kiegészítésében.

A mai kollégiumi nevelésben felhasználjuk a régi Eötvös Kollégium, a Györfly Kollégium és a népi kollégiumok pozitív hagyományait és tapasztalatait. Az Eötvös Kollégium a szociális és nevelési feladatok mellett ismét ellát oktatási feladatokat is.

Bevezetés a tudományba

Kollégiumunkban egységes ifjúsági és állami vezetést valósítottunk meg. Az ifjúsági vezetés — véleményünk szerint — alkalmas arra, hogy a kezdeményezés és tervezés, a szervezés és a végrehajtás, az ellenőrzés, elemzés és értékelés, azaz a munka minden szintjén önállóan dolgozzon. A kollégium vezetősége, a Kollégiumi Bizottság minden munkát a kollégiumi alapközösségeken keresztül végez.

A szakkollégiumi munkában évente 80–90 hallgató vesz részt. A tanulmányi munka elősegítésére heti 90–100 órában folyik kollégiumi oktatás. Ezek részben szak-, részben nyelvrák.

Az első éves nyelvszakos (orosz, angol, francia, német) hallgatókat a tanévkezdés előtt kéthetes (napi 6 óra) intenzív nyelvtanfolyamra hívjuk be. Célünk az, hogy átmenetet teremtsünk a középiskola és az egyetem munkája között és bevezessük hallgatóinkat az egyetemi munkába. A tanfolyamon a kollégistákon kívül helyet biztosítottunk a budapesti fizikai dolgozók gyermekei számára is. Ezt a feladatot a Kar megbízásából látja el a kollégium.

Első éves hallgatóink számára a tanév során, a két szaktárgyunknak megfelelően, heti két órában foglalkozásokat szervezünk. A foglalkozások célja bevezetés a szaktudományokba. Az első éves történelem szakos hallgatók részére heti 6 óras la-

tin nyelvi oktatást valósítottunk meg. Ez indokolt szükségletként jelentkezett, mert a hallgatók középiskolás korukban csak kevés helyen tanulnak latin nyelvet. E nyelv ismerete pedig elengedhetetlen feltétele a történelemkutatásnak.

Nyelvi laboratórium

A másodéves kortól kezdve a különböző szakorák szervezésének célja az elmélyült szakmai képzés biztosítása. Alapvetőnek tartjuk a tudományos kutatási módszerek elsajátítását.

Fokozott figyelmet szentelünk a nyelvismeret szélesítésére. Kollégiumunk négy év óta nyelvi laboratóriummal rendelkezik. A nyelvtanítást audio-vizuális, illetve, audio-orális módszerrel végezzük. Kétéves, heti 9 óras tanfolyamokat szervezünk. A tanfolyam befejezése után hallgatóink az Idegen Nyelvi Továbbképző Központban állami nyelvvizsgát tesznek. A szakszöveg olvasásán túl arra törekszünk, hogy hallgatóink a tanfolyamon tanult nyelvből (orosz, angol, francia, német) tárgyalóképessé legyenek.

A tanulmányi munkában a régi kollégiumi hagyományt követjük. A kis csoportban történő oktatásban a hallgatók tanári vezetés mellett önállóan dolgozzák fel folyamatosan az anyagot. Az Eötvös kollégiumi napok keretében — amelyet minden évben megrendezünk — a tudományos ülésszakon fórumot teremtünk hallgatóink tudományos igényű dolgozatának. Újra indítottuk az Eötvös Füzetek sorozatot. Az első számot a párizsi kommun centenáriumának szenteltük.

„Kiváló kollégium”

A hallgatók érzékenyen reagálnak a bonyolult társadalmi és politikai eseményekre. A politikai előadások, ankétok, viták azt bizonyítják, hogy tagjaink nagy többsége felelősséggel veti fel a kérdéseket.

A társadalmi-politikai kérdések iránti érdeklődésen túl, fejlett hallgatóink közéleti tevékenysége. Az egyetem által szervezett társadalmi eseményekben, a KISZ társadalmi akcióiban lelkesen, nagy számmal vesznek részt. Szociológiai felméréseket végeznek, más kollégiumokban idegen nyelvi órákat tartanak, különböző tanfolyamokon vezetett munkájukkal a fizikai dolgozók gyermekeinek egyetemi előkészítését segítik elő. Bekapcsolódtak az „Egyetemisták a fővárosért” mozgalomba. Ennek keretében hallgatóink részt vettek a Nemzeti Sirkert adatgyűjtési munkálataiban. A Hazafias Népfőrt részére előkészítő munkát végeztek a szabadságharc 125 éves évfordulójának megünnepléséhez. Kollégiumunk ifjúsága a Hazafias Népfőrttel együtt emléktáblát állított fel, Buda visszavételének 125. évfordulóján a Bécsi Légión emlékére. Hallgatóink szervezték meg a Budapesten tanuló Bács-Kiskun megyei egyetemisták klubját. Ők a klub házigazdái és a klub programjának irányítói.

Alapításának 80. évfordulójához közeledik a kollégium. Útja nem volt göröngyöktől mentes. A régi kollégium 55 éves időszak után nehéz évek következtek. Ekkor úgy látszott, hogy a kollégium betöltötte hivatását, megszűnt. Az ifjúság kezdeményezése a régi kollégium iránti tisztelete, tudomány szeretete azonban feltámasztotta az „Eötvöst”, és munkájuk nyomán egy új szocialista szellemű intézet bontakozott ki, amely a régi kollégium haladó hagyományainak örökösékként folytatja munkáját. Az új kollégium eddigi munkája elismerésül megkapta — az országban először — a Kiváló Kollégium kitüntető címet.

Úgy érezzük, hogy a mi ifjúságunkra is vonatkoznak Eötvös Loránd 1911-ben elhangzott szavai: „Tanulójaink valóban megérdemlik az ilyen róluk való gondoskodást, tanúgyunk fejlődésének érdeke hátrányosan követeli azt, hiszen bármilyen lesz is a jövő iskolarendszere, ez az iskola jó csak akkor lehet, ha jó tanárok tanítanak benne.”

G. Timár György

Dr. Tóth Gábor

NYELVÜNK VILÁGA

Egy magyartanár jegyzetfüzetéből

„Szeretném elmondani, hogy...” — az órákon felelő diákok beszédében gyakori ez a mondatkezdés. Egyetlen funkciója az, hogy némi időjűz juttassa a gyereket, mielőtt a felelet nagy erőpróbájához vagy egy-egy újabb gondolat kifejtéséhez hozzákezd.

Ilyenkor a tanár a legszívesebben közbevágna: „Ha valóban el szeretné mondani, ne a szándékodat jelentsd be, hanem fogj hozzá.” A közbevágást azonban többnyire elnémitja a tapintat, amely nem akarja megzavarni a felelőt. De megálljt parancsol a tanárnak az is, hogy jól tudja: a gyerek ugyanezt a mondatkezdést szétlében-hosszában hallja, nem egyszer egyik-másik rádió- és tévériportertől, sőt olykor szónoktől is, akiket pedig egyetlen pedagógus sem tud már tömörebb, célratörőbb stílusra szorítani.

Tanári munkám során aggódva figyelem azt is, hogy milyen gyakran előnyökhöz jut tanítványaim feleleteiben az azonban kötőszó a de rovására.

A magyar nyelvérzék és a nyelvművelés pontosan számon tartja, hogy a de mindig élére áll az ellentétnek, amelyre vonatkozik, az azonban pedig szerényen megelőgszik a második hellyel. Vagy ezt mondjuk: „Pista eljött, de Pali otthon maradt”, vagy pedig ezt: „Pista eljött, Pali azonban otthon maradt”.

A diákok feleleteiben azonban jobbra ilyenfajta ellentétes mondatokat hallani: „Toldi veszélybe kerül, azonban bátorsága megmenti”, „Ady igaz hazafi volt, azonban nem volt hajlandó hízelni”. Ezekben a bosszantóan rosszul hangzó mondatokban természetesen a de kötőszó kívánkoznék az azonban helyére, csak hogy ez két teljes szótaggal hosszabb, mint a de, s ennyivel több időt enged a diáknak arra, hogy a mondat második felét gondolatban megszerkessze. Így válik a

nagyon is magyaros kötőszó henyé és időhúzó tölteléké, különccé a mondat nyakán.

Ha valaki lassan fogalmazza meg mondatait, és nem érzi a gyors beszéd kényszerét, természetesen szüneteket iktat a mondati közé, esetleg azt mondja: „Hogy is fejezzem ki magam?” A diák azonban úgy érzi, hogy minél folyamatosabban kell beszélnie, még ponygoló vagy magyartalan fordulatok árán is. Ezért olyan gyakori a diákok feleleteiben nemcsak a rosszul használt azonban, hanem a fölösleges tulajdonképpen, sőt néha még az értelmetlenül és funkciótlanul elhangzó úgymond is.

Időt akar nyerni a felelő akkor is, amikor a csattanós bár, noha, holott helyett minduntalan ezt a terjedősebb fordulatot választja: Annak ellenére, hogy..., a mivel helyett pedig ezt: Tekintettel arra, hogy...

Tapasztalataim szerint nem könnyű a diákokat rászoktatni arra, hogy inkább lassabban, de magyaron és tömörebben beszéljenek, amikor ismereteikről számot adnak.

Mint ahogy arra is nehéz megtanítani, hogy beszédüket természetes módon tagolják.

Mert mondanivalónk értelmes és világos tagolásának egészen természetes nyelvi eszközei vannak: az írott szövegben például az írásjelek, az új mondatokat kezdő nagybetűk és az új bekezdések, az élőbeszédben pedig a dallam és a ritmus kifejező változása.

De diákjaim beszédében — kiváltképp a feleleteikben — gyakran szorulnak hátrébe a tagolásnak ezek a természetes eszközei. Bizonyára a feleltetés szorító hatása is hozzájárul ahhoz, hogy előadásmódjukban a dallam gyakorta válik hamissá, a mondatok végén például szinte sohasem engedik le a hangjukat, mintha végeérhetetlenül kigyózó, rengeteg lazán kapcsolódó tagmondatból

álló mondatoknak sohasem akarnának a végére érni. A ritmust is sokkal inkább a felelő belső erőfeszítésének dinamikája, semmint a tartalom logikája határozza meg. A beszédszünetektől a legtöbbször szinte betegesen irtóznak, mintha attól tartanának, hogy a szünet megakasztja feleletük lendületét. S alighanem ez az oka annak, hogy a diáknyelvben gombamód burjánzanak azok a rövid szócikák és kifejezések, amelyek a szünetek kitöltésére hivatottak, mintegy groteszk megfelelőiként az írott szöveg írásjeleinek.

A kettőspontnak vagy a gondolatjelnek a diák feleletében többnyire ez a szócika a kifejezője: szóval. Az új mondat kezdetét az írott szöveg nagybetűje helyett nemegyszer a modoros no most vagy a fontoskodó no már most jelzi. És ami talán még gyakoribb: a henyé hát.

Így ma már nemcsak az hangzik el a tanteremben, hogy „Hát... az első világháború 1914-ben tört ki”, hanem az is, hogy „Hát... haraso” vagy az, hogy „Hát... I am speaking English”.

Nemrégiben nem is anyanyelvi, hanem idegen nyelvi órán tapasztaltam, hogy a diák még idegen nyelvű mondatai elé is odabigyeszti ezt a bizonyos hát szócikát, mint valami elkapkodott fohászkiáltást, suta magabiztatást, mielőtt nekivág a feladatnak.

Petőfi hatásosan kelti fel az olvasó figyelmét István öccséhez írott verses levélnek első sorában: „Hát hogymint vagytok otthon Pistikám?” Nem a diákjaimat, hanem őt követem tehát, amikor ezt kezdem: hát nem kellene valamiképpen útját állnunk a sok időhúzó töltelékű terhődításként az iskolában — és az iskolán kívül is?

Úgy mondják: ki időt nyer, életet nyer. Ha azonban valaki ponygoló beszéddel akar időhöz jutni, inkább veszít, semmint nyer.